

“JA NERĪKOSIMIES, noslīksim savā neizdarībā”

“Mēs nemantojam zemi no senčiem, bet aizņemamies no pēctečiem,” pauž sena gudrība. Vairāku Eiropas Zaļās kustības jauniešu viedoklis par atkritumu pārvaldības aktualitātēm viņu valstīs skaidri parāda, cik reizē atšķirīgs un vienots ir viņu skatījums uz atkritumu problēmām pasaulē.

Norvēģiete MARTE SPONBERGA: “Norvēģijā (un domāju, ka arī citur) lielākajai daļai poligonu trūkst atkritumu otreizējās pārstrādes tehnoloģiju, kā arī naudas, lai atkritumus pārvestu uz tiem poligoniem, kuros varētu pārstrādāt. Norvēģijā ļoti labi pamanāms, ka dažviet ir noorganizēta ļoti laba pārstrāde un attiecīgi – atkritumu šķirošana, savukārt citur tikai konteineri sadzīves atkritumiem un papīram. Milzīgs resurss ir atkritumu pārstrāde par kurināmo.

Norvēģijā pārstrādā stiklu, metālu un papīru, bet plastmasas pudeļu pārstrādes jomā esam topa augšgalā. Jau sen darbojas depozīta sistēma.

Mēs dzīvojam ātrās modes sabiedrībā, kur ģēršanās tendences strauji mainās, bet neviens nevēlas uzņemties atbildību par tādēļ radītiem atkritumiem. Lielu to daļu uz peļņu orientēti uzņēmumi, piemēram, “H&M”, nepārtraukti veicina ātrās modes kultūru, lai vairāk nopelnītu, bet apģērbu, kuru sezonā neizdodas pārdot, nevis ziedo, bet sūta uz poligoniem.

Galvenā nākotnes problēma: atkritumi, no kuriem varēja izvairīties. Var pārstrādāt automašīnu detaļas, drēbes, mēbeles, galda piederumus un daudzus citus priekšmetus, bet pēc nonākšanas kopīgos atkritumos tie grūti atšķirjami, turklāt runa ir par to, vai pārstrāde nes peļņu. Nākamajam paaudzēm būs jācieš no pašreizējās paaudzes slinkuma un nevēlēšanās nodarboties ar jebko, kas uzreiz nerada peļņu.”

LUCIJA REŠETARA no Horvātijas: “Manuprāt, vissteidzamāk būtu jāpievēršas nepārstrādājama vai grūti pārstrādājama atkritumu apsaimniekošanai, piemēram, noteiktiem plastmasas veidiem un putupolistirolam. Lai gan plastmasas otreizēja pārstrāde var šķist laba, galu galā tā nonāks vidē, jo katrā pārstrādes ciklā zaudē kvalitāti un dabiskā ceļā nevar sadalīties, tikai kļūst par mikroplastmasu.

Domāju, ka nākotnē visvairāk problēmu radīs rūpnieciskie un farmaceitiskie ķīmiskie atkritumi, dažādu veidu aro-

mātiskie savienojumi, jo tie ir toksiski dzīvīem organismiem, izplatās pa ekosistēmām un pa barības ķēdi uzkrājas organismos.”

KONSTA LINDI no Somijas:

“Vissteidzamāk būtu jātiek galā ar elektronikas un tekstila atkritumiem. Tiem nav pietiekamas apsaimniekošanas infrastruktūras, un bieži tos nosūta apstrādei ārvalstīs vai vairumā gadījumu – uz attīstības valstīm, kur rada nopietnu apdraudējumu. Šī problēma būtu jārisina kā attīstības sadarbībā, tā ES un nacionālo valstu tiesību aktos. Arī notekūdeņu apsaimniekošana bieži vien tiek ignorēta, taču tie apdraud, piemēram, Baltijas jūru. No otras puses, ieguldījumi pareizā notekūdeņu apsaimniekošanā var būt ekonomiski efektīvs instruments zaļajā pārejā, jo no tiem var iegūt enerģiju un izmantot siltumam. Helsinkos notiek šāds veiksmīgs pilotprojekts.

Mani īpaši uztrauc jūras atkritumi un eirofīkācija Baltijas jūrā, tās sekas uz jūras ekosistēmām un līdz ar to – uz miljardiem cilvēku, kuri atkarīgi no zvejas. Ekoloģisku katastrofu var radīt kodolatkritumi, bet par Somiju šajā ziņā esmu mierīgs, jo mēs tos droši uzglabājam, piemēram, pastāvīgajā izlietotās kodoldegvielas glabātnē Olkiluoto.”

Polis JAKUBS BOJANKOVSKIS:

“Atkritumu apsaimniekošanas sistēma Polijā ir ļoti neefektīva. Neskatoties uz to, ka valsts pieņem likumus ar mērķi civilizēt nozari, patiesībā tajā valda liels haoss.

Vietējā mēroga problēma ir pareiza atkritumu pārvaldība pašvaldībās. Saskaņā ar Polijas Centrālā statistikas biroja datiem 2020. gadā pārstrādāja tikai 26,6% atkritumu. Pārējie – kompostēti, sadedzināti vai nogādāti poligonos.

Valsts līmenī ir trīs galvenās problēmas. Pirmā ir tūkstošiem tonnu munīcijas, indīgo kaujas līdzekļu no Otrā pasaules kara,

galvenokārt iprīts un mazuts, kas atrodas Baltijas jūras dzelmē. Tās ir bumbas ar laika degli, var novest pie lielas ekoloģiskas katastrofas un uz vairākiem simtiem gadu iznīcināt visu dzīvību Baltijas jūrā.

Otra problēma ir postindustriālie atkritumi, kas galvenokārt atrodas slēgtās Polijas Tautas Republikas laika rūpnīcās. Piemērs ir ķīmiskās rūpniecības kompleks “Zachem” Bidgoščā. Saskaņā ar Reģionālās vides aizsardzības direkcijas 2015. gadā veiktu vides stāvokļa analīzi šī ir starp piesārņotākajām industriālajām teritorijām pasaulē – un tikai viena no daudzām, kuras darbojas Polijā.

Trešā problēma ir nelegāla atkritumu, it īpaši bīstamo, ieviešana no ārvalstīm. No 2013. līdz 2015. gadam ik gadu ievada apmēram 300 tūkstošus tonnu atkritumu, bet 2019. gadā – pat 7,5 miljonus tonnu! Tas ir atkritumu mafiju darbības rezultāts. Aizbildinoties ar pārstrādi vai utilizāciju, tos ievad, bet pēc tam izveido poligonos, kuri nereti tiek nodedzināti. 2013. gadā Polijā izcēlās 82 ugunsgrēki atkritumu poligonos, bet 2018. gadā – jau 242. Ja šos datus salīdzina ar ievesto atkritumu daudzumu, secinājumi ir acīmredzami.

Rezumējot – atkritumu pārvaldības sistēma Polijā ir kļūbusi gadu desmitiem. Visas valdības nav uzņēmušās atbildību par haosu šajā nozarē. Ja nerīkosimies, lai samazinātu atkritumu veidošanos un uzkrāto piesārņojumu, Polija kļūs par vienu lielu saindētu atkritumu poligoni.”

Eiropas jauniešu viedoklis par atkritumu apsaimniekošanas problēmām dažādās valstīs ir vienots jautājumā, ka nepieciešama aktīva rīcība, nevis tikai apņemšanās un saukļi. Daudzi ir gatavi rīkoties arī paši, mainot savus paradumus, lai mazāk patērētu, mazāk izmestu atkritumus.

VESNA DIVKOVIČA no Bosnijas un Hercegovinas: “Vairums uzskata, ka Bosnijas un Hercegovinas lielākā problēma piesārņojuma ziņā ir plastmasa; valsts atkritumu apsaimniekošanas sistēmā to pašlaik nepārstrādā. Katrs, protams, varam pieņemt videi draudzīgus lēmumus, taču mēs labprātāk radām piesārņojumu un iznīcinām dabas resursus, nevis piepūlamies, lai tos aizsargātu.

Vēl viena problēma – atbildīgās personas nav ieinteresētas jebkādos sistēmiskos risinājumos pārstrādes jomā. Valstī pašlaik pārstrādā tikai 10% atkritumu. Iedzīvotāji parasti nešķiro tos, bet, ja arī dara, tie vienalga nonāk vienā izgāztuvē. Vēl nesen nebija regulējuma lielapjoma un elektronisko atkritumu apsaimniekošanai, tāpēc tika izveidoti un pārpildīti nelegāli atkritumu poligoni.

Bosnija un Hercegovina kopā ar Balkāniem tiek uzskatīta par Eiropas lūzņu novietni. Uz šejieni sūta milzum daudz nolietotu automašīnu, tās pārvalda tikai privātie metāllūzņu tālākpārdevēji, bet nav pienācīgas kontroles.

Atkritumu apsaimniekošanas problēma Bosnijā un Hercegovinā draud atņemt valstij tās dabiskos ūdens resursus, ar kuriem mēs līdz šim esam lepojušies. Upēs iepludina atkritumus un piesārņojumu no hidroelektrostacijām un rūpnīcām. Katru gadu aizvien vairāk pilsētās konstatē piesārņotu ūdens sistēmu, un tikai pagājušajā gadā vien iztērēti 13 miljoni dolāru (23 miljoni BAM) ūdens iegādei no ārvalstīm.

Būtu nepieciešams palielināt izpratni par klimata pārmaiņām un to, kā pat individuālas izvēles var ietekmēt ekoloģisko krīzi. Ja nepieliksim pūles, lai progresētu, mēs noteikti noslīksim savā neizdarībā.”

Latviete MARIKA KACARE:

“Vissteidzamāk apsaimniekojami šķidrie atkritumi, īpaši bīstamie šķidrie atkritumi, jo tie aizņem daudz vietas, uzglabāšana bieži vien ir nedroša, ar lielu risku piesārņot augsni vai ūdeni. Turklāt nereti dažādu bīstamības pakāpju atkritumi tiek sajaukti kopā, padarot attīrīšanu neiespējamu. Piesārņotāji mēdz piesārņotos šķidrumus šķaidīt, lai tie atbilstu normatīvajiem aktiem. Lai gan koncentrācija samazinās, tiek tērēts kvalitatīvs ūdens un kopējais atkritumu apjoms un bīstamība palielinās.

Nākotnes lielākā problēma, manuprāt, ir lauksaimniecības, īpaši lopkopības, radīts ūdens piesārņojums, kas veicina eirofīkāciju un iznīcina dzīvotnes, samazina dabas daudzveidību, padara ūdeni nederīgu dzeršanai dzīvniekiem, piesārņo gruntsūdeņus un samazina dzeramā ūdens resursus.”

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA „Kurzemes Vārds” un reģionālās izdevniecības